

ปาฐกถาชุด “ลirinทร” ครั้งที่ ๔

เรื่อง “ประวัติศาสตร์สู่ไขท้ยจากจารึก”

โดย ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร

ปาฐกถาชุด “สิรินธร”

ครั้งที่ ๔

เรื่อง

“ประวัติศาสตร์สุขุทัยจากจารึก”

โดย

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร

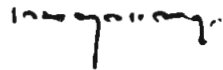
คำนำ

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมเฉลิมพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรรัตนราชสุดา ขึ้นเป็นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเฉลิมฉลองศุภมงคลวโรกาสนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้ก่อตั้งเงินทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติในสมเด็จพระบรมราชกุมารี และทำนุบำรุงส่งเสริมการศึกษาและวิจัยในวิทยาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมของชนชาวไทยและศิลปวัฒนธรรมไทย กิจกรรมของกองทุนนี้มีหลากหลายทั้งที่เป็นการให้ทุนส่งเสริมการวิจัย การให้เงินทุนอุดหนุนการพิมพ์หนังสือหรือตำราที่ทรงคุณค่า รวมตลอดทั้งจัดให้มีการปาฐกถาชุดสิรินธร อันหมายถึงปาฐกถาที่จัดขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยปาฐกผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ต่างๆ ที่อยู่ในความสนพระราชหฤทัย โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเองทรงพระมหากรุณาพระราชทานปาฐกถาเรื่อง “*วัดพระศรีรัตนศาสดาราม*” เป็นประเดิม เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ พระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้

เมื่อวันที่ ๖ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๑ คณะกรรมการบริหารเงินทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้กราบเรียนเชิญ ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร มาแสดงปาฐกถาชุดสิรินธร ครั้งที่ ๔ เรื่อง *ประวัติศาสตร์สุโขทัยจากจารึก* ณ ห้องประชุมสารนิเทศ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงฟังปาฐกถาเรื่องนี้ด้วย

ปาฐกถาเรื่อง ประวัติศาสตร์สุโขทัยจากจารึก ดังกล่าว เป็นปาฐกถาที่เพียบพร้อม
ด้วยความรู้ทางวิชาการเชิงประวัติศาสตร์ อันเป็นผลมาจากการศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง
ต่อเนื่องกันเป็นเวลานานของปาฐกถา บริบูรณ์ด้วยแง่มุมความคิดที่หลากหลายชวน
พิจารณา ทั้งยังสนุกสนานน่าฟัง น่าติดตามด้วยโวหารอันงดงามในฐานะครูผู้เชี่ยวชาญ
การสอนอย่างชำชอง ผู้ปาฐกถาได้นำเสนอความคิดเห็นทางวิชาการของท่านอย่างกระฉ่าง
แจ่มชัด เป็นไปตามลำดับขั้นตอนทุกประการ หากจะได้จัดพิมพ์ปาฐกถาดังกล่าวขึ้น
เผยแพร่ก็เห็นจะเป็นที่พอใจแก่ผู้ที่ได้รับไว้ศึกษาโดยทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จึงได้กราบเรียนขออนุญาตจาก ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ผู้เป็นเจ้าของ
ปาฐกถาเพื่อพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งก็ได้รับความกรุณาอนุญาต นับเป็นพระคุณอย่างสูงแก่
มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเชื่อว่า ปาฐกถาเรื่อง ประวัติศาสตร์สุโขทัยจากจารึก
จักมีประโยชน์อันหาวิद्याความรู้แก่ผู้สนใจใฝ่รู้โดยทั่วกัน

(ศาสตราจารย์ ดร.เกษม สุวรรณกุล)

อธิการบดี

ประวัติศาสตร์สูญหายจากจารึก

ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร

ความสำคัญของศิลาจารึก

ศาสตราจารย์ ลูซ เมื่อจะเขียนพงศาวดารพม่าได้กล่าวว่า ผู้ที่จะเขียนพงศาวดารพม่าจะต้องอ่านจารึกพม่าและจารึกทางภาคเหนือของประเทศไทยให้หมดทุกหลักเสียก่อนจึงจะเขียนได้ แต่ว่าในประเทศไทยเรานั้นมีอาจารย์ประวัติศาสตร์ที่ไม่เคยอ่านศิลาจารึกเลยแม้แต่ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทั้งนี้จะโทษท่านก็ไม่ได้ เพราะว่าจารึกโบราณอ่านเข้าใจได้ยาก ติความลำบาก ยกตัวอย่างเช่นจารึกหลักที่ ๑ กล่าวถึงตอนพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ทรงทำสงครามกับขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดว่า พ่อกูไปรบขุนสามชนหัวซ้าย (ไปทางด้านซ้าย) ขุนสามชนขับมาหัวขวา (ด้านขวา) ขุนสามชนเกลื่อน (เคลื่อนพล) เข้า ไพรฟ้าหน้าใส (พลเมือง) พ่อกูหนีญญาพายจะแจ้น มีตัวหนังสือเขียนด้วยหมึกเขวนไ่ว้ข้างจารึกว่า ไพรฟ้าหน้าใส พ่อกูหนีญญาพายจะแจ้น พงศาวดารไทยจึงกล่าวว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ทรงหนีหรือแตกทัพ แต่ฝรั่งที่อ่านจารึกเองโดยตรงแบ่งวรรคตอนว่า ไพรฟ้าหน้าใสพ่อกูหนี และตีความว่าผู้ที่หนีคือไพร่พลของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์

ต่อมามีนักประวัติศาสตร์ชาตินิยมของเราเห็นว่าพระมหากษัตริย์ไทยจะหนีไม่ได้ ไพร่พลคือคนไทยจะหนีก็ไม่ได้ ข้อความตอนนี้น่าจะอ่านว่าไพร่ฟ้าหน้าใสพ่อกูหนี คือ ผืนหน้าเล็กอยู่กับที่ไม่ได้เคลื่อนไหวไปที่ไหน แต่ตามอักขรวิธีของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ตรงนี้ต้องอ่านว่าหนีอย่างแน่นอนจึงตัดประเด็นผืนหน้าอยู่กับที่ทิ้งไปได้

ต่อมาท่านอาจารย์คึกฤทธิ์ เขียนลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐความว่า การรบ

ต้องมีแพชนะ เมื่อแพแล้วอาจชนะได้คราวต่อไป จึงไม่เห็นเสียเกียรติตรงไหน
ขุนสามชนเคลื่อนเข้า ไพร่ฟ้าหน้าใส แปลว่า ไพร่พลขุนสามชนยืมแยมแจ่มใส พ่อภูหนิ
ตกลงพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ต้องทรงหนีไปตามระเบียบ ท่านอาจารย์คึกฤทธิ์เขียน
เรื่องอะไรคนเชื่อไปครึ่งเมือง อีกสองวันต่อมา หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ซึ่งทรงเป็นคณบดี
คณะโบราณคดีในขณะนั้นทรงพระอักษรไปถึงท่านอาจารย์คึกฤทธิ์ว่า ไม่เคยเห็นใคร
อธิบายได้ถูกต้องดีเช่นนี้ ฉะนั้นประชาชนยังจะเชื่อกันไปก่อนเมือง ข้าพระพุทธเจ้า
จำเป็นต้องเขียนไปลงสยามรัฐว่า ขออย่าเพิ่งยุติลงเพียงนั้นเลย ควรจะได้ค้นคว้ากัน
ต่อไป เพราะข้อความในจารึกตอนต่อไปว่า ภูขัณฑ์ ภูขี้ช้างแบกพล ภูขัณฑ์เข้าก่อนพ่อภู
ถ้าพ่อภูหนิแล้วทำไมจะไม่ใช้ข้อความว่าภูขัณฑ์เข้าก่อนพ่อภู แสดงว่าพ่อภูไม่ได้หนี ภูขัณฑ์
แซงขึ้นไปเท่านั้นเอง

ย้อนไปกล่าวถึงตอนที่ทัพพ่อขุนศรีอินทราทิตย์กับทัพขุนสามชนสวนทางกัน
คนหนึ่งมาทางซ้าย อีกคนหนึ่งมาทางขวา เป็นการตีที่ขุนสามชนรู้ตัวก่อนจึงเคลื่อนพล
เข้ามา มิฉะนั้นขุนสามชนอาจไปถึงสุโขทัย และพ่อขุนศรีอินทราทิตย์คงจะเสด็จ
ไปถึงฉอดโดยไม่ได้พบกัน ขุนสามชนรู้ตัวก่อนจึงเคลื่อนพลเข้ามา ถ้าไพร่พลมัดแต่
หัวเราะรำ ยังไม่ทันหุบปากก็อาจจะโดนหอกตายเสียแล้ว อนึ่งมหาชาติคำหลวงมี
ข้อความว่า ไพร่ฟ้าหน้าใส ชาวเซตุรถ ขับทัพท่านจร จากเมืองมานาน พลเมืองกระหึ้น
กระหือมาขับไล่พระเวสสันดร จะหน้าใสคือยืมแยมแจ่มใสมาหรือ ไพร่ฟ้าหน้าใส
ไพร่ฟ้าหน้าปก ไพร่ฟ้าข้าไทย นำจะแปลว่าไพร่พลเท่านั้นเอง

จารึกอีกตอนหนึ่งมีข้อความว่า ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หั้น
ไพร่ฟ้าหน้าปก (มีผู้แปลว่าไพร่ฟ้าที่เดือดร้อน) กลางบ้าน กลางเมือง มีถ้อยมีความ
เจ็บท้องช่องใจมันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนปรีไว้ ไปปล้นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุน-
รามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถามสวนความแก่มันด้วยชื่อ ปัญหาอยู่ที่การแบ่ง
วรรค เพราะว่าศิลาจารึกเขียนต่อกันไปไม่มีวรรคตอน ถ้าแบ่งวรรคว่าพ่อขุนรามคำแหง
ได้ยิน เรียกเมื่อถาม (เรียกไปถาม) พ่อขุนรามคำแหงมหाराชาก็ไม่ต้องเสด็จออกไป
แต่ถ้าแบ่งวรรคเป็น พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียก เมื่อถาม อย่างนี้พ่อขุน-
รามคำแหงมหाराชาก็ต้องเสด็จออกไป เรื่องนี้ข้าพระพุทธเจ้าเคยบรรยายให้หนังสือปีที่ ๓

คณะอักษรศาสตร์ฟัง แล้วออกข้อสอบไล่ มีนิสิตตอบว่าพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
 เสตีจออก ๑๓ คน ไม่เสตีจออก ๑๓ คน อาจารย์อยากจะฟังเสียงข้างมากเพื่อตัดสินใจ
 ตามระบอบประชาธิปไตย เสียงเกิดมาเท่ากันตกลงเสียงข้างมากคือ เสียงอาจารย์
 ผู้สอนนั่นเอง ต่อมาได้อ่านหนังสือของท่านเจ้าคุณอนุমানราชชน ท่านว่า ภาษาไทยนี้
 ประหลาดกว่าภาษาอื่น คือสามารถเอากริยากี่คำก็ได้มาเรียงลำดับกันไป แต่กริยา
 นั้น ๆ จะต้องเกิดขึ้นก่อนหลังไปตามลำดับ เช่นบอกว่า เดินลงบันไดมานั่งกระดิกขา
 อ่านหนังสือพิมพ์ อย่างนี้หมายความว่า ต้องเดินแล้วลงมา แล้วถึงจะนั่งก่อน แล้วจึงจะ
 กระดิกขาไม่ใช่กระดิกขาาก่อนนั่ง ต่อมาจึงจะยกหนังสือพิมพ์ขึ้นมาอ่าน อาศัยหลัก
 ไวยากรณ์ดังกล่าวได้ความว่า เจ้าเมืองได้ยื่นเรียกเมื่อถาม คือพอได้ยื่นก็เรียกไปถาม
 เมื่อไปบรรยายให้นักศึกษาปริญญาโทมหาวิทยาลัยศิลปากรฟัง เขาว่าไม่จำเป็นต้องคำนึง
 ถึงไวยากรณ์เลย เพราะไพร่ฟ้ามาตีระฆัง เจ้าเมืองก็ต้องได้ยื่น ไม่มีใครมาตะโกนเรียก
 จะไปได้ยื่นเรียกได้อย่างไร ถ้าจะแปลอย่างนั้นก็ตามใจ สรุปรว่าพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
 ไม่ต้องเสตีจออกมา

บางตอนการตีความยุ่งยากไม่เกี่ยวกับการแบ่งวรรคตอน แต่เป็นเรื่องศัพท์
 ที่ใช้ เช่น ในจารึกหลักที่ ๔๕ ปุทธานสบถกัณฑ์ “พูนมาลักพีชาวพีไป” ข้อความ
 ตอนท้ายขาดไป ที่จริงจะบอกว่า ชาวพูนมาลัก (ชาว) พี ชาวพีไป (ลักชาวพูน) คือ
 คนเมืองโน้นมาขโมยของคนเมืองนี้ คนเมืองนี้ไปขโมยของคนเมืองโน้นเป็นต้น ถ้า
 ไม่ทราบศัพท์โบราณมาก่อนคงยากที่จะแปลให้ถูกได้

ข้อความในจารึกอีกตอนหนึ่ง ผู้อ่านเดิมแบ่งวรรคตอนไว้ว่า “ฝูงล่ามหมื่นล่าม...”
 อักษรถัดไปเห็นตัว พ. อยู่ครั้งเดียว ที่ถูกจะต้องแบ่งวรรคว่า ฝูงล่ามหมื่น ล่ามพัน
 ซึ่งเป็นตำแหน่งผู้ควบคุมไพร่ กล่าวคือนายสิบควบคุมไพร่สิบคน นายร้อยหรือหัวปาก
 คุมไพร่ ๑๐๐ คน และมีนายพัน นายหมื่น นายแสนตามลำดับ นายร้อยและนายพัน
 จะติดต่อกันผ่านล่ามพัน ซึ่งทำหน้าที่เหมือน ท.ส. (นายทหารคนสนิท) ถ้านายร้อย
 ไปหานายพันไม่ถูกเวลา เช่นไปตอนที่นายพันเพิ่งทะเลาะกับภรรยาใหม่ ๆ คงจะ
 เสียผลมากกว่าได้ผล เมื่อไปหาล่ามพัน เขาจะบอกว่ากลับไปเสียก่อนเถิด เมื่อนายพัน
 จะสั่งราชการมายังนายร้อยก็ต้องสั่งล่ามพันมา วิธีการปกครองแบบนี้ไทยอาหมและ

ล้านนาได้ใช้อยู่ในขณะนั้น ผู้อ่านจารึกจำเป็นจะต้องรู้ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ เป็นทุนไว้ก่อน การอ่านจารึกยุ่งยากอย่างนี้จึงไม่ค่อยมีใครอ่านจารึกกัน

เมืองในอาณาจักรสุโขทัย

อาณาจักรสุโขทัยมีราชวงศ์พ่อขุนศรีหนานำฤๅมครองอยู่ก่อนราชวงศ์พระร่วงในรัชสมัยพ่อขุนศรีหนานำฤๅมอาณาจักรสุโขทัยครอบคลุมถึงเมืองฉอด ลำพูน น่าน พิษณุโลก สรุปลแล้วอาณาเขตไม่กว้างขวางเท่าใดนัก

ในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งราชวงศ์พระร่วงอาณาจักรสุโขทัยทางทิศใต้ถึงนครศรีธรรมราช และมีฝั่งทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว คือไปสุดแหลมมลายูทางเหนือถึงชาวคือหลวงพระบาง นอกจากนั้นยังมีไทยขาวอู (น้ำอูเป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำโขง อยู่เหนือตัวเมืองหลวงพระบางขึ้นไป) และชาวของ (แม่น้ำโขง) มาออกคือมาเป็นเมืองขึ้น ทางตะวันออกไปถึงเมืองจันทน์ เวียงคำ ทางตะวันตกไปถึงหงสาวดี เมืองข้างในมีเมืองตาก ฉอด พระบาง (นครสวรรค์) แพรก (ชัยนาท) ราชบุรี เพชรบุรี

เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชสวรรคตแล้ว อาณาจักรสุโขทัยแตกเป็นเมืองเล็กเมืองน้อย การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเป็นการสาบานเฉพาะตัว เมื่อเปลี่ยนกษัตริย์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กษัตริย์องค์ใหม่จะต้องมาถือน้ำกันใหม่ มิฉะนั้นจะถือว่าเลิกแล้วกันไป เมื่อสิ้นพ่อขุนรามคำแหงแล้ว เมืองเล็กๆ อย่างเชียงทอง (ตาก) และพระบาง ต่างตั้งตัวขึ้นเป็นอิสระ

พระเจ้าลิไทย ซึ่งเป็นหลานพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้รวบรวมอาณาจักรสุโขทัยขึ้นใหม่ ครอบคลุมเมืองระหว่างแม่น้ำปิง แม่น้ำน่านและแควป่าสัก มีเชียงทอง (ตาก) กำแพงเพชร พระบาง (นครสวรรค์) ปากยม (พิจิตร) สองแคว สระหลวง (พิษณุโลก) ขึ้นไปถึงกลุ่มเมืองรัต เมืองสะคำ เมืองลุมบาจายและเมืองน่าน จารึกตอนกล่าวถึงเมืองน่านลบเลื่อนไป อาจจะไม่รวมเมืองน่านด้วยก็ได้

อยุธยาปราบสุโขทัยได้ในแผ่นดินพระมหาธรรมราชาที่ ๒ พ.ศ. ๑๙๒๑ ต่อมาพระมหาธรรมราชาที่ ๓ (ไสยลือไทย) ทรงประกาศอิสรภาพประมาณ พ.ศ. ๑๙๔๓ แต่อีกสิบปีต่อมา ก็ตกเป็นเมืองขึ้นอยุธยาอีก สุโขทัยเป็นประเทศราชของอยุธยา

จนถึง พ.ศ. ๑๙๘๑ อยุธยาไม่ตั้งเจ้าประเทศราชครองสุโขทัยอีก และถึง พ.ศ. ๒๐๐๖ สุโขทัยถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยา

ความสัมพันธ์ระหว่างสุโขทัยกับน่าน

คนส่วนมากเข้าใจผิดว่าเมืองน่านอยู่ในอาณาจักรสุโขทัยตลอดเวลา แต่ความจริงนั้นเมืองน่านขึ้นกับสุโขทัยเฉพาะในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และอาจจะขึ้นอีกครั้งหนึ่งในรัชสมัยพระเจ้าลิไทยเท่านั้น นอกจากนี้เมืองน่านเป็นเอกราชตลอดมาจนกระทั่งถูกล้านนาตีแตกใน พ.ศ. ๑๙๙๑

ในรัชสมัยพระเจ้าไสยลือไทย ซึ่งเป็นหลานพระเจ้าลิไทยนั้น กษัตริย์เมืองน่านกับกษัตริย์สุโขทัยสาบานกันตามจารึกหลักที่ ๔๕ พ.ศ. ๑๙๓๕ เมืองงาว เมืองแพร่ เมืองน่าน และเมืองพลัวอยู่ใต้กษัตริย์น่านในขณะนั้น

สุโขทัยและน่านมีความสัมพันธ์ช่วยเหลือกันตลอดมา เมื่อเกิดขบถแย่งอำนาจกันในเมืองน่าน ผู้ถูกแย่งอำนาจมักจะลงมาพึ่งสุโขทัย ขอกำลังทัพไปตีเมืองน่านคืนได้หลายครั้ง

ศิลปวัฒนธรรมน่านคล้ายกับศิลปวัฒนธรรมสุโขทัยอยู่มาก เช่น ครั่งเมื่อ พ.ศ. ๑๙๗๐ สมเด็จพระยาสาธิตมหาสุมหล่อพระพุทธรูปปางลีลา ๕ องค์แบบเดียวกับพระพุทธรูปสุโขทัย

ที่ตั้งเมืองรัต เมืองสะค้ำ และเมืองลุมบาจาย

คนทั่วไปเข้าใจว่าเมืองรัตอยู่ที่เพชรบูรณ์ แต่ข้าพระพุทธเจ้าได้วางตำแหน่งกลุ่มเมืองรัต เมืองสะค้ำ เมืองลุมบาจายไว้ที่ลุ่มแม่น้ำน่าน ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

จากจารึกหลักที่ ๒ ของพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี เราทราบว่าเมืองรัตกับเมืองสะค้ำ และเมืองรัตกับเมืองลุมบาจายเป็นกลุ่มเมืองที่อยู่ใกล้กัน พ่อขุนผาเมืองเป็นโอรสของพ่อขุนศรีน่านนำภูมและเป็นเจ้าเมืองรัต กษัตริย์น่าน ต่อมาเมื่อพระนามผานอง ผากอง ผาสุม ส่วนกษัตริย์เมืองอื่นไม่ปรากฏว่าใช้ “ผา” เป็นคำหน้าของพระนาม พ่อขุนผาเมืองจึงน่าจะเป็นกษัตริย์น่าน (คือเมืองรัตนั่นเอง)

นอกจากนี้ยังมีโอรสของกษัตริย์น่านมีชื่อว่าบาจาย ซึ่งอาจจะไปเกิดที่เมืองบาจาย หรืออาจตั้งชื่อเพื่อแสดงว่าน่านมีอำนาจเหนือเมืองบาจายแบบพระนามกรมหลวงชุมพรา เป็นเครื่องแสดงว่ากรุงเทพา มีอำนาจเหนือเมืองชุมพราตนเอง

อีกประการหนึ่ง จารึกหลักที่ ๘ กล่าวถึงไพร่พลของพระเจ้าลิไทยว่ามีทั้งชาวสระหลวง สองแคว ปากยม พระบาง ฯลฯ เริ่มแต่เมืองทางทิศตะวันออกของสุโขทัย แล้วกวาดตามเข็มนาฬิกาไปทางทิศใต้ แล้วกวาดไปทางทิศตะวันตกขึ้นไปทิศเหนือ และกวาดลงมาจบที่ทิศตะวันออก จารึกหลักอื่นเช่น หลักที่ ๕๓ วัดโสมการาม ก็ใช้ระบบเดียวกัน โดยถือตามพระพุทธรูปศาสนาว่าทิศตะวันออกเป็นทิศหน้า และวนทักซิณวารตหรือตามเข็มนาฬิกา กล่าวคือเริ่มแต่สระหลวง สองแคว (พิษณุโลก) ทางทิศตะวันออกของสุโขทัย แล้วไปปากยม (พิจิตร) ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ แล้วไปพระบาง (นครสวรรค์) ทางทิศใต้ และไปซากังราว สุพรรณภาว นครพระชุม รวม ๓ เมืองที่กำแพงเพชรทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ จากนั้นถึงเมือง (บาง) พาน คืออำเภอพรานกระต่าย กำแพงเพชร ต่อไปกล่าวถึงเมืองรัต เมืองสะคำ เมืองลุมบาจาย ทั้ง ๓ เมือง น่าจะอยู่ระหว่างทิศเหนือกวาดลงมาจนถึงทิศตะวันออกของสุโขทัย และควรจะต้องอยู่เหนือเมืองพิษณุโลกขึ้นไป อนึ่งจารึกหลักที่ ๑ วางเมืองลุมบาจายและสะคำไว้ระหว่างพิษณุโลกกับเวียงจันทน์

อีกประการหนึ่ง ตอนที่พ่อขุนผาเมืองยกกำลังมาช่วยพ่อขุนบางกลางทาวรบกับขอมสบาดโขลญลำพงที่สุโขทัย ถ้าหากพ่อขุนผาเมืองอยู่แถวเพชรบูรณ์ คงจะมาช่วยไม่ทัน บางคนวางเมืองรัตไว้แถวท่าเสา อุตรดิตถ์ ซึ่งมีทางจะเป็นไปได้ไม่ขัดกับหลักการข้างบน

อนึ่ง อาจารย์สินชัย กระบวนแสง พบใบลานที่วัดช้างค้ำ เมืองน่าน กล่าวถึงเหตุการณ์สมัยรัชกาลที่ ๒ ว่า เจ้าผู้ครองน่านขึ้นตามแม่น้ำน่านไปถึงอำเภอท่าปลา (ปัจจุบันอยู่จังหวัดอุตรดิตถ์) ไกล่ห้วยแม่จรม เมืองรัตเก่าหั้น แสดงว่าสมัยรัตนโกสินทร์ยังทราบกันดีว่าเมืองรัตอยู่บนแม่น้ำน่านใกล้อำเภอท่าปลา

จำนวนกษัตริย์สุโขทัย

อาจารย์ตรี อมาตยกุล กับ ศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช ได้เสนอที่ประชุม สัมมนาสุโขทัย พ.ศ. ๒๕๐๓ ว่ากษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงมีสิบพระองค์ ท่านอธิบดีธินิต อยู่โพธิ์ เชิญข้าพระพุทธเจ้าไปเป็นฝ่ายค้าน ซึ่งได้ขอตัดปุ๋ยสงครามออกให้เหลือ เพียง ๔ พระองค์

จากจารึกหลักที่ ๔๕ กษัตริย์สุโขทัยและกษัตริย์น่านสาบานกัน โดยกล่าวว่า พวกเมืองน่านเป็นพวกด้าพงศ์กาว แสดงว่าคนไทยที่เมืองน่านเป็นกาว ส่วนบรรพบุรุษ ทางฝ่ายสุโขทัยมี ปุขุนจิต ขุนจอต ปุพระยาศรีอินทราทิตย ปุพระยาบาน ปุพระยา รามราช ปุใสส.....งคราม (เทียบกับตำแหน่งขุนนางสมัยอยุธยา อาจจะเป็นไสยศรี- รณรงค์สงครามก็ได้ ช่องว่างบรรจุได้พอดี) ปุพระยาเลอไทย ปุพระยาจรัญนาคุม ปุพระยามหาธรรมราชา พ่องำเมือง พ่อเลอไทย สมัยนั้นกษัตริย์จะต้องเป็นพระยา แต่ในสมัยแรกเรียกกษัตริย์ว่าขุน เช่น ขุนสามชน ส่วนพ่อขุนนั้นหมายถึงผู้เป็นใหญ่ เทนือขุนทั้งหลายเหมือนคำแม่ทัพแปลว่าผู้เป็นใหญ่ในทัพ ไม่ใช่เป็นแม่ของคนทั้งทัพ ต่อมาขุนตกอันดับ กษัตริย์ต้องเป็นขุนหลวง เช่น ขุนหลวงพองัว แปลว่าลูกชายคนที่ ๕ ไม่ได้บอกว่าพระนามอะไร แต่เรามักจะอ่านว่า ขุนหลวงพะงั่ว สมัยพระเจ้าลิไทย กษัตริย์ต้องเป็นพระยา ต่อมาพระยากลายเป็นชื่อขุนนาง พ.ศ. ๑๙๗๐ กษัตริย์ต้องเป็น สมเด็จพระเจ้าพระยา เช่น สมเด็จพระเจ้าพระยาสุรผัดแห่งน่าน และตามจารึกหลักที่ ๔๐ (ประมาณ พ.ศ. ๑๙๘๑-๑๙๙๑) สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ขณะนั้นทรงเป็นสมเด็จพระ- เจ้าพระยาเหมือนกัน ต่อมาต้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นกษัตริย์ ส่วนขุนตกอันดับไป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ขุนเป็นข้าราชการชั้นประทวน ไม่ได้เป็นชั้นสัญญาบัตร

อีก ๑๕ ปีหลังการสัมมนา ศาสตราจารย์ขจร มาขอรับรองให้ยอมรับปุ๋ยสงคราม เพื่อคนอื่นจะได้รับไปใช้ได้ แต่ข้าพระพุทธเจ้าไม่ยอมตกลงเพราะปุ๋ยสงครามมิได้ เป็นพระยาจึงไม่ถือว่าเป็นกษัตริย์ ถ้าหากศาสตราจารย์ขจร จะยอมรับปุ๋ยขุนจิต ขุนจอต พ่องำเมือง พ่อเลอไทย เป็นกษัตริย์สุโขทัยด้วย ข้าพระพุทธเจ้าจะยอมรับปุ๋ยสงคราม เป็นกษัตริย์ แต่ศาสตราจารย์ขจร ก็จะขอรับปุ๋ยสงครามคนเดียว จนกระทั่ง ศาสตราจารย์ขจร ถึงแก่กรรมก็ไม่อาจตกลงกันได้

ลำดับกษัตริย์สุโขทัย

กษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงเริ่มแต่

- (๑) พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เสวยราชย์ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๗๙๒ ถึงปีใดไม่ปรากฏ
- (๒) พระยาบาลเมือง ครองต่อมาถึง พ.ศ. ๑๘๒๒
- (๓) พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พ.ศ. ๑๘๒๒-๑๘๔๑
- (๔) พระยาเลอไทย พ.ศ. ๑๘๔๑ ถึงปีใดไม่ปรากฏ
- (๕) พระยารัษฎาภิบาล (น้ำท่วม) เมืองไทยน้ำท่วมบ่อย ๆ ถ้าอยู่ในเขตกรุงเทพ ปัจจุบันนี้ คงต้องซื้อน้ำท่วมกันทั้งเมือง พระยารัษฎาภิบาลครองราชย์ถึง พ.ศ. ๑๘๘๐
- (๖) พระมหาธรรมราชาที่ ๑ หรือพระเจ้าลิไทย ที่จริงท่านทรงพระนามลือไทย แต่พระภิกษุแต่งประวัติศาสตร์เป็นภาษาบาลี และบวชแปลงพระนามเป็นแบบแขก จนคนทั่วไปชินหูคำว่าลิไทยไปแล้ว พระองค์เสวยราชย์ พ.ศ. ๑๘๙๐-๑๙๑๑ หรือจะถึง พ.ศ. ๑๙๑๖ ไม่ทราบแน่
- (๗) พระมหาธรรมราชาที่ ๒ ไม่มีใครพูดถึง บางทีชาวสุโขทัยอาจจะไกรธว่า พระองค์ยอมแพ้ต่อกรุงศรีอยุธยาก็เป็นได้ พระองค์เสวยราชย์ถึง พ.ศ. ๑๙๔๒
- (๘) พระมหาธรรมราชาที่ ๓ หรือพระเจ้าไสยลือไทย แต่บางคนก็อาจชินกับพระนามภาษาแขกว่า พระเจ้าไสยลือไทย (พ.ศ. ๑๙๔๓-๑๙๖๒) พระองค์เป็นหลานปู่ของพระเจ้าลิไทย แต่ไม่ใช่โอรสของพระมหาธรรมราชาที่ ๒
- (๙) พระมหาธรรมราชาที่ ๔ (บรม ปาล) คือพระยาบาลเมืองคู่กับพระยารามที่ออกถวายบังคมต่อสมเด็จพระนครินทราธิราชเมื่อ พ.ศ. ๑๙๖๒ ตามพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ แล้วได้เป็นพระมหาธรรมราชาที่ ๔ ครองพิษณุโลกซึ่งเป็นเมืองหลวงของสุโขทัยสมัยนั้น ส่วนพระยาบาลเมืองได้ครองสุโขทัย พี่สาวของพระยาบาลเมืองชื่อแม่นางสาขา เป็นพระราชชนนีของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (ดูพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับปลีกที่ค้นพบใหม่)

เมื่อสิ้นพระมหาธรรมราชาที่ ๔ แล้ว โอรสคือพระยาอุชเชฐีร ได้เป็นเจ้าเมืองพิษณุโลก พ.ศ. ๑๙๘๑-๑๙๙๔ ไม่พอใจที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน ไม่ทรงแต่งตั้งให้เป็นมหาอุปราชตามที่ทรงสัญญาไว้ (เข้าใจว่าหมายถึง

ตำแหน่งพระมหากษัตริย์ราชินี จึงไปอยู่กับพระเจ้าตีโลกราช แห่งเชียงใหม่ในฐานะเป็น ลูกหลวง (ดูตำนาน ๑๕ ราชวงศ์)

ต่อจากนั้นเข้าใจว่าพระราชชนนีของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จะเสด็จไป ครองพิษณุโลก เพราะสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถต้องเสด็จไปเยี่ยมเยียนที่พิษณุโลก จนถูกพระเจ้าตีโลกราช ยกทัพมาล้อมไว้ถึงหนึ่งเดือน (ดูตำนาน ๑๕ ราชวงศ์) จาก พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ พ.ศ. ๒๐๐๕ พระยากลาโหม ไปตีสุโขทัยคืนจาก พระเจ้าตีโลกราชได้ และ พ.ศ. ๒๐๐๖ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จไปครอง พิษณุโลก ในระหว่างเหตุการณ์สองเรื่องนี้ปรากฏตามยวนพ่ายว่า พระราชชนนีถึงแก่ พิราลัย สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจึงไปครองพิษณุโลกในฐานะที่เป็นหลานตาของ พระมหากษัตริย์ราชินี ๓

ตามจารึกหลักที่ ๔๕ พระยาไสยลือไทยสาบานกับกษัตริย์น่าน เมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๕ พ่องำเมือง พ่อเลอไทย ซึ่งเป็นอาของพระองค์ก็ตายไปแล้ว จึงปรากฏชื่อใน กลุ่มบรรพบุรุษของฝ่ายสุโขทัย

ส่วนเหตุผลที่กำหนดว่ากษัตริย์สุโขทัยพระองค์ใดขึ้นครองราชย์เมื่อปีใดนั้น มีดังต่อไปนี้

ปีที่พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ตั้งกรุงสุโขทัยนั้นสันนิษฐานว่า พ.ศ. ๑๙๙๒ โดย อาศัยตัวเลขที่ใช้คำนวณตำแหน่งดวงดาวโดยใช้คัมภีร์สุริยยาตร์ โหรนำ ๖๒๐ มาลบ ออกจากปีจุลศักราช เพื่อให้ตัวเลขน้อยลง เป็นไปได้ใหม่ว่า โหรคำนวณโดยตั้งศักราช ใหม่ใน พ.ศ. ๑๙๙๒ หรือ จ.ศ. ๖๒๑ เป็นปีที่ ๑ แห่งกรุงสุโขทัย ข้าพระพุทธเจ้า เสนอความเห็นนี้และตรงกับความเห็นของโหรอีกผู้หนึ่งซึ่งต่างคนต่างคิด ไม่ได้เคย ปรึกษาหารือกันมาก่อน

พ.ศ. ๑๙๒๒ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงปลุกต้นตาล กษัตริย์ไทยอาหม มีธรรมเนียมปลุกต้นไทรเรียกว่า ต้นอายุพรเป็นการสร้างโชคช่วยว่ารัชกาลจะอยู่ยืนยง เหมือนต้นไทร ลังกาถือว่าต้นไทรและต้นตาลเป็นไม้ศักดิ์สิทธิ์ ฉะนั้นอาจารย์ตรี อมาตยกุล จึงเสนอให้ พ.ศ. ๑๙๒๒ ปีที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงปลุกต้นตาลเป็น ปีเสวยราชย์ ส่วนปีสวรรคตพ่อขุนรามคำแหงมหาราชนั้นได้มาจากจดหมายเหตุจีนว่า

ตรงกับ พ.ศ. ๑๘๔๑ และเป็นปีที่พระยาเลอไทยเสวยราชย์ ต่อมาพระยาจันทน์กุม
เสวยราชย์มาถึง พ.ศ. ๑๘๕๐

ใน พ.ศ. ๑๘๕๐ จารึกหลักที่ ๔ มีข้อความว่า พระมหาธรรมราชาที่ ๑
(พระเจ้าลิไทย) เสวยราชย์ในปีนั้น พระองค์สวรรคตในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๑๑-๑๘๑๖
จารึกหลักที่ ๑๐๒ วัดตระพังช้างเผือก ในหนังสือเที่ยวเมืองพระร่วง กล่าวว่า พ.ศ.
๑๘๑๗ สมเด็จพระมหาธรรมราชาเสด็จสวรรคตไปแล้ว แต่ไม่ก่อน พ.ศ. ๑๘๑๑
เพราะใน พ.ศ. ๑๘๑๑ พระองค์เสด็จจากพิษณุโลกมาไหว้พระพุทธรูปที่สุโขทัยตาม
จารึกหลักที่ ๘

พระมหาธรรมราชาที่ ๒ สวรรคต ใน พ.ศ. ๑๘๔๒ ตามจารึกหลักที่ ๘๓
วัดอโศการาม

พระมหาธรรมราชาที่ ๓ (ไสยลือไทย) ขึ้นเสวยราชย์ตามจารึกหลักที่ ๔๖
วัดตาเถรซึ่งหนึ่ง ส่วนปีสวรรคต พ.ศ. ๑๘๖๒ ได้มาจากพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐว่า
ในปีนั้นมหาธรรมราชาหนุพาน เมืองเหนือทั้งปวงเป็นจลาจล สมเด็จพระนครินทราธิราช
ไปถึงพระบาง พระยาบาลเมืองและพระยารามออกถวายบังคม ตอนนั้นสุโขทัยถูกแบ่ง
ออกเป็น ๔ แคว้น บรมपालครองพิษณุโลก พระยารามครองสุโขทัย พระยาเซลิยง
ครองเซลิยง (สวรรคโลก) แสนสอยดาวครองกำแพงเพชร อยุธยาใช้นโยบายแบ่งแยก
แล้วปกครอง ต่อมาพระยาอุษิษเรฐไม่ได้เป็นมหาธรรมราชา ได้ครองแต่พิษณุโลก

พ.ศ. ๒๐๐๖ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จไปครองพิษณุโลกแล้วผนวก
อาณาจักรสุโขทัยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยา ราชวงศ์พระร่วงจึงสิ้นสุดลงเพียงเท่านั้น

มีผู้อ่านพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับปติกแล้วเสนอว่า น่าจะมีมหาธรรมราชาที่ ๕
แต่ที่จริงคักราชในพงศาวดารฉบับปติกคลาดเคลื่อน พระนามของอรสพระมหาธรรมราชา
และรายละเอียดอื่น ๆ เมื่อเทียบกับตำนานวัดป่าแดงเชียงตุงแล้ว เห็นได้ชัดว่าตรงกับ
พระมหาธรรมราชาที่ ๔ นั่นเอง

ธรรมเนียมนำชื่อปุมมาเป็นชื่อหลาน

๑ พ่อขุนบาลเมือง	๒ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
ชั้นลูก	๓ พระยาเลอไทย
ชั้นหลาน	๔ พระยาสิทธิ์ไทย ๒. พระยาพระราม
ชั้นเหลน	๓ พ่อเลอไทย
ชั้นลื้อ	๔ พระยาไสยสิทธิ์ไทย
ชั้นสืบ	๑ พระยาบาลเมือง ๒. พระยาราม
ชั้นลืด	๕ พระยายุทธิษเรีเยร

ธรรมเนียมนำชื่อปุมมาเป็นชื่อหลานนี้ ปฏิบัติอยู่ในสมัยสุโขทัยและพวกกรีกโบราณ ชื่อที่ซ้ำกันได้ให้เลขหมายไว้เป็นเลขเดียวกัน เช่น หมายเลข ๔ พระยาสิทธิ์ไทย ชั้นหลาน และพระยาไสยสิทธิ์ไทย ชั้นลื้อ (คำว่าไสย แปลว่า ลูกชายคนที่ ๔)

ชื่อ ๑ พ่อขุนบาลเมืองคู่กับ ๒ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช มาปรากฏเป็นคู่กันอีกในชั้นสืบคือ ๑ พระยาบาลเมือง และ ๒ พระยาราม

พระนามเดิมของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

อาศัยธรรมเนียมนำชื่อบรรพบุรุษมาเป็นชื่อคนชั้นลูกหลานดังกล่าวมาแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าใคร่จะเสนอว่า พระนามเดิมของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชน่าจะเป็น **ราม** เพราะพระนามของลูกหลานต่อ ๆ มามีว่าพระยาพระรามในชั้นหลาน และพระยารามในชั้นสืบ

เส้นทางเดิมของพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี

พระมหาเถรศรีศรัทธาฯ หลานปู่พ่อขุนศรีนาวนำถุม ได้รุดงค์ไปไหว้พระธาตุในที่ต่าง ๆ ภายในประเทศไทย แล้วออกไปสร้างถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนาในอินเดียลังกา เริ่มต้นตั้งแต่กรุงสุโขทัย ศรีสัชนาลัย ผ่าง (สว่างคบุรี ในอุตรดิตถ์) แพร่ ลำพูน ตาก เชียงทอง (ระแหง) ฉอด เมืองฉอดนี้เชื่อกันว่าอยู่ในประเทศพม่า แต่ตอนนี่วางไว้ที่แม่สอดชั่วคราว เพราะคนภาคเหนือออกเสียง ฉ ไม่ได้ ต้องออกเสียงเป็น ส ไป ฉอดจึงกลายเป็นสอด ไทยเผ่าต่าง ๆ เช่น ไทยใหญ่ ไทยลื้อ ไทยจ้วง ไม่มี ฉ อาจ

สันนิษฐานได้ว่าไม่มี ฉ ในภาษาไทยเดิมแต่อักษรได้มีค่าประกอบด้วย ฉ มากกว่าภาคกลาง เช่น ฉาก ฉัด เป็นต้น จากฉอด ไปดงที่โปรสข้าง คือ ไปถึงทางน้ำ ไม่ต้องใช้ข้าง อีกต่อไป จึงปล่อยข้างไปเสีย แล้วไปตามแม่น้ำแกงหรือแกย ซึ่งน่าจะตรงกับแควง ในภาษาไทย พันเอก หม่อมราชวงศ์ คุภาวินัย เกษมศรี เสนอว่าเมืองแควงที่สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพน่าจะอยู่ที่แม่น้ำนี้ ณ จุดพรมแดนระหว่างไทยกับมอญในขณะนั้น เมืองเมาะตะมะ (ซึ่งอยู่ใต้นครพันทลงมา ๕๐ กิโลเมตร) และเมืองเมาะลำเลิง ออกทะเลไปขึ้นที่กึ่งลิงคราฐ (Orissa) ผ่านเมืองธานยกฎา (แคว้นอันธรประเทศมีเจดีย์ศรีธานยกฎา) ซึ่งเป็นศูนย์กลางของศาสนาพุทธในอินเดียที่เหลื่ออยู่ แต่ในขณะนั้นถูกพวกอิสลามตีจนเสียหายหมด พระมหาเถรต้องไปช่วยก่อสร้างถาวรวัตถุขึ้นใหม่ แล้วขึ้นไปเมืองปาตลีบุตร (Patna) ลงมานครตรีโกล ทางตอนใต้ของอินเดีย แล้วข้ามเรือไปลังกา อยู่ลังกา ๑๐ ปี กลับทางเรือมาขึ้นที่ตะนาวศรี มาเพชรบุรี ราชบุรี ออยุธยา ศรีรามเทพนคร และชัยนาท ซึ่งในจารึกเรียกว่ากำแพงครอง แล้วขึ้นไปนครสวรรค์ที่นั่นพระมหาเถรได้สลักศิลาจารึกหลักที่ ๑๑ ด้านที่ ๒ ไว้ที่เขากบ ท่านคงจะเดินทางไปสุโขทัย แต่ไม่ปรากฏในจารึกว่าไปทางใด

ทางเดินค้าขายระหว่างสุโขทัยกับพม่า

ทางเดินระหว่างเชียงทอง (ระแหง) ไปแม่สอด ไปตามแม่น้ำกะแยงถึงเมาะตะมะ ยังใช้ติดต่อค้าขายมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังปรากฏในแผนที่ที่กงสุลอังกฤษรายงานไปยังลอนดอนสมัยนั้น

ลายสือไทย

จารึกหลักที่ ๑ มีข้อความกล่าวถึงเรื่องพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์ลายสือไทยหรือตัวหนังสือไทยขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖

หนังสือจินตามณีเลขที่ ๑๑ ของหอสมุดแห่งชาติมีข้อความตรงกับจินตามณีฉบับพระเจ้าบรมโกศซึ่ง ศาสตราจารย์ ขจร ได้มาจากบริติช มิวเซียม แต่คลาดเคลื่อนน้อยกว่า มีข้อความว่า “อนึ่งมีในจดหมายแต่ก่อนว่า ศักราช ๖๔๕ มแมศก (พ.ศ. ๑๘๒๖) พญาร่วงเจ้าได้เมืองศรีสัชนาลัยได้แต่งหนังสือไทย แลจได้

แต่งรูปก็ดี แต่งแม่อักษรก็ดีมิได้ว่าไวแจ้ง” “อนึ่งแม่อักษรแต่ ก กา กน ฯลฯ ถึงเกอย เมืองขอมก็แต่งมีอยู่แล้วเห็นว่าพญารวงเจ้าจะแต่งแต่รูปอักษรไทย” แท้จริงพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มิได้ทรงแต่งแต่รูปอักษรไทยเท่านั้น แต่ยังได้ทรงเปลี่ยนแปลงอักษรวิธีให้ดีขึ้นกว่าเดิมอีกหลายประการคือ

๑. ประดิษฐ์ตัวพยัญชนะและสระเพิ่มขึ้น จนสามารถเขียนภาษาไทยได้ตรงเสียงทุกคำ ในขณะที่ชาติใกล้เคียงใช้แต่อักษรเดิมของอินเดีย ทำให้ต้องใช้อักษรตัวเดียวแทนเสียงพยัญชนะมากกว่าหนึ่งตัว

๒. อักษรวิธีให้อ่านข้อความได้ไม่กำกวม เช่น เขียน ตา-กลม แยกออกไปจาก ตาก-ลม ทำให้อ่านได้ถูกต้องไม่ผิดพลาด

๓. นำพยัญชนะทุกตัวมาเรียงไว้ระดับเดียวกัน ไม่มีพยัญชนะซ้อนกันแบบครุ คืออินเดีย ศาสตราจารย์เซเดส์ ได้ยกย่องว่าเป็นสาเหตุให้ไทยมีพิมพ์ดีดก่อนเขมร มอญ พม่า อินเดีย และไทยใหญ่ หลายสิบปี

๔. นำสระทุกตัวมาไว้ระดับเดียวกับพยัญชนะ ซึ่งทำให้ประหยัดกระดาษไปได้หนึ่งในสาม และถ้าใช้คอมพิวเตอร์จะเสียเวลาในการพิมพ์และการอ่านลดลงถึง ๔ เท่า เพราะอ่านข้อความบรรทัดเดียว เครื่องไม่ต้องกวาดดูไม้เอก ไม้โท เทียวหนึ่งสระอิ อี พยัญชนะ และสระอุ อู อี้ก็อย่างละเทียวหนึ่ง แต่เครื่องจะกวาดเพียงบรรทัดละเทียวเดียว (ถ้าหากนำรูปวรรณยุกต์มาไว้ระดับเดียวกับพยัญชนะด้วย)

๕. พยัญชนะและสระทุกตัวสูงเท่ากัน เวลาตีพิมพ์ตัวอักษรไม่หัก ไม่ต้องเปลี่ยนตัวอักษรบ่อย ๆ

๖. เขียนได้เร็ว เพราะพยัญชนะแต่ละตัว เส้นต่อกันไม่ต้องยกมือหลายครั้ง

๗. ประดิษฐ์วรรณยุกต์ ทำให้สามารถอ่านได้ตรงเสียงวรรณยุกต์โดยไม่ต้องเดา

ข้าพระพุทธเจ้าเห็นว่า เมื่อไทยยังไม่เป็นชนชั้นปกครอง ไทยจะประดิษฐ์อักษรไทยไปบังคับให้ใครอ่าน เมื่อไทยเป็นชนชั้นปกครองก็คงดัดแปลงตัวหนังสือที่ใช้อยู่ในดินนั้นมาเขียนภาษาไทย เช่น พระยามังรายมหาราชแห่งล้านนา คงนำอักษรมอญมาเขียนภาษาไทย พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงดัดแปลงอักษรขอมมาใช้ ไทยจ้วงในกวางสีคงดัดแปลงตัวหนังสือจีนมาใช้ แต่ปรากฏว่าจ้วงไม่มีตัวหนังสือของ

ตนเองเป็นทางการ คงตัดแปลงตัวหนังสือจีนมาจึงแสดงว่าเมื่อไทยสุโขทัย แยกจากไทยจ้วงเรายังไม่มีตัวอักษรใช้ เพราะถ้ามีอักษรไทยเดิมอยู่จ้วงคงจะยังใช้อยู่ ไม่หันไปใช้ตัวหนังสือจีน ซึ่งจะต้องใช้เวลาศึกษานานกว่าอักษรไทยกว่าสิบปี จึงจะอ่านตัวหนังสือจีนได้มากพอสมควร

เท่าที่มีหลักฐานอยู่ อักษรไทยทุกเผ่าคงเริ่มมีใช้ใกล้เคียงกัน เพราะคงเริ่มเป็นชนชั้นปกครองในไทย ลาว พม่า อีสัมม ญูนนาน ประมาณเวลาใกล้เคียงกัน ประวัติศาสตร์ที่จดไว้เป็นหลักฐาน ก็อาจจดย้อนหลังขึ้นไปสองสามชั่วคน คือประมาณ พ.ศ. ๑๗๕๐

ข้าพระพุทธเจ้าไปสืบตัวอักษรไทยในประเทศลาว เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๓๑ ทั้งเวียงจันทน์ และหลวงพระบาง ไม่มีจารึกภาษาไทยเก่ากว่า พ.ศ. ๒๐๓๐ ไปเลย ยกเว้นจารึกในถ้ำนางอัน และถ้ำนางแอ่นมีข้อความเขียนบนผนังถ้ำแห่งละประมาณ ๑๐ คำ ด้วยตัวอักษรแบบเดียวกับอักษรพ่อขุนรามคำแหงมหาราชสมัยพระเจ้าลิไทย จึงทำให้น่าเชื่อยิ่งขึ้นว่า ไม่มีอักษรไทยเดิมอยู่ก่อนอักษรพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

การปกครองในสุโขทัย

มีผู้อธิบายว่าการปกครองสมัยสุโขทัยเป็นแบบพ่อปกครองลูก โดยอาศัยคำที่เรียกกษัตริย์ว่า พ่อขุนเป็นเกณฑ์ แต่ในตอนต้นบทความนี้ได้ชี้แจงแล้วว่าพ่อขุนหมายถึงผู้เป็นใหญ่ในขุน อย่างไรก็ตามที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงอนุญาตให้ไพร่ฟ้าถวายฎีกาโดยวิธีไปตีกระดิ่งซึ่งแขวนไว้ที่ปากประตูได้ น่าจะแสดงได้ว่าการปกครองเป็นแบบพ่อปกครองลูกจริง

อนึ่งพ่อขุนรามคำแหงทรงสนพระทัยในพระพุทธศาสนาทรงอาศัยพระสงฆ์ช่วยอบรมศีลธรรมประชาชนทุกวันพระ ช่วยให้เกิดความสงบเรียบร้อยต่อการปกครอง

สุโขทัย ล้านนา และไทยอาหม ใช้ระบบการปกครองแบบมีนายสิบ คุมไพร่ และมีนายร้อย (หัวปาก) นายพัน ฯลฯ คุมกันขึ้นไปตามลำดับดังได้เคยกล่าวมาแล้ว

ศาสนาในสุโขทัย

จารึกหลักที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๐๕๓ กล่าวถึง ศาสนาว่า มี ๑. พุทธศาสน์ ๒. ไสยศาสน์ และ ๓. พระเทพกรรม ในจารึกหลักอื่นนอกจากไสยศาสน์ ยังมีคำว่าไศพาคม ซึ่งหมายถึงศาสนาพราหมณ์ แต่ไม่มีใครทราบว่าพระเทพกรรมหมายถึงอะไร อาจเป็นเรื่องถือเจ้าถือผี ถือเทพารักษ์ ทางล้านนาสมัยนั้นนับถือพวกเสือ เช่น เสือนา เสือฝาย ฯลฯ สุโขทัยมีพระขฟง เป็นต้น

ประวัติศาสตร์ศาสนาพุทธในสุโขทัย

๑. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ. ๑๘๒๒-๑๘๔๑) ทรงนิมนต์พระยามหาเถรสังฆราชจากนครศรีธรรมราชมา และตามธรรมเนียมแต่โบราณพระภิกษุที่นำศาสนา มักจะมาพร้อมกับพระภิกษุในคณะอีกเป็นจำนวนมาก

๒. ประมาณ พ.ศ. ๑๙๐๐ พระอโนมทัสสีและพระสุมนเถรนำศานานิกายลังกาวงศ์เก่า (หรือรามัญวงศ์) จากนครพิน (อยู่เหนือเกาะตะมะ ๕๐ กิโลเมตร) มาสุโขทัย และนิกายนี้ได้เผยแพร่ศาสนาไปยังอยุธยา ละโว้ ขวา (หลวงพระบาง) เชียงใหม่ และเชียงตุง

๓. พ.ศ. ๑๙๗๒ พระธรรมคัมภีร์นำศานานิกายลังกาวงศ์ใหม่จากลังกามาอยุธยาและพิษณุโลก ซึ่งเป็นเมืองหลวงของสุโขทัยในขณะนั้น ต่อมาพระธรรมคัมภีร์กลับไปถิ่นเดิมที่เชียงใหม่ และเผยแพร่ศาสนาไปเชียงตุง จนเกิดสังคายนาพระพุทธานุศาสน์ที่เชียงใหม่ใน พ.ศ. ๒๐๒๐ หลังจากนั้นศานานิกายนี้เผยแพร่ไปสู่ลาวและไทยลื้อในยุคนาน

อนึ่ง ในล้านนา มีจารึก พ.ศ. ๒๐๔๑ กล่าวถึงพระภิกษุ ๒๕ รูปไปบวชเรียนที่ลังกา แล้วกลับมาเผยแพร่ศาสนาในล้านนา

ศาสนาพุทธ ๓ นิกายในสุโขทัย

จารึกหลักที่ ๙ พ.ศ. ๑๙๔๔ ได้กล่าวถึงพระสงฆ์ ๓ นิกายในศาสนาพุทธ คือ ฝ่ายคามวาสี คือ พระที่อยู่ในเมืองหรือใกล้เมือง ฝ่ายอรัญวาสีอยู่ห่างจากเมืองไป ๕๐๐ ขาณ หรือประมาณกิโลเมตรหนึ่ง และฝ่ายพระรูป ที่เชื่อว่าพระรูปเป็นนิกาย

ในศาสนาพุทธเพราะมาร่วมทำพิธีและร่วมรู้เห็นตัดสินคดีพร้อมกับสองนิกายแรก มี
 ธรรมรังสีมหาเถร สุโพธานันทมหาเถรอยู่ในฝ่ายพระรูป

พระรูปจะเป็นมหายานได้หรือไม่ คือนับถือพระรูปพระโพธิสัตว์ต่างๆ หลายนองค์
 จารึกหลักที่ ๑๐๖ พ.ศ. ๑๙๒๗ กล่าวว่า “*บวชด้วยพระรูป*” บวชด้วยพระบฏจีน
 ซึ่งเป็นผ้ามีรูปพระพุทธรูปเจ้าเป็นต้น และแขวนไว้เพื่อบูชา ทำให้สงสัยว่าพระรูปเป็น
 นิกายมหายาน มาจากจีนหรืออย่างไร

จารึกหลักที่ ๙ พ.ศ. ๑๙๔๙ พระเจ้าไสยลือไทยทรงตั้งพระบรมครูตีโลกฯ
 สังฆราชามหาสวามีเจ้าเป็นสังฆปริณายก (คือทำหน้าที่ปกครองสงฆ์) โดยสิทธิ์ขาด
 ภิกษุสงฆ์ผู้ใดหนอธรรมาสีกระทำไม่ชอบแล้วบางกรณีพระบรมครูหากสำเร็จเอง (ตัดสิน
 ได้เอง) พระบรมครูปรญาปติ (บัญญัติกฎ) ไว้อย่างไร กษัตริย์จะละเมิดมิได้เลย
 พระมหากษัตริย์ยกอำนาจการปกครองสงฆ์ให้เป็นอำนาจของสังฆราชแต่ละฝ่ายปกครอง
 กันเอง

เกร็ดความรู้จากศิลาจารึก

๑. เรื่องมหาชาติปรากฏในจารึกหลักที่ ๓ พ.ศ. ๑๙๙๐ และหลักที่ ๑๔ พ.ศ.
 ๒๐๗๙
๒. ความเชื่อที่ว่า คนทำบาปเพิ่มขึ้น คนจะอายุสั้นลงจนเหลือสิบปีตาย และ
 สูงศอกเดียว แต่ไม่ได้บอกว่าจะต้องใช้ไม้เส้าสอยมะเขืออย่างที่คุณย่าคุณยายเคยเล่า
 ให้ฟัง
๓. สุโขทัยได้เซलयศีกมาแล้วไม่มาไม่ตี กลับนำมาเลี้ยงไว้ แต่ก็คงไม่พิเศษ
 เหมือนคนทั่วไป และตามจารึกหลักที่ ๙ พ.ศ. ๑๙๐๓ พระยาลือไทยทรงนำเซलयศีก
 มาเป็นข้าพระวัดป่าแดง และจารึกหลักที่ ๒ พระมหาเถรศรีศรัทธาซื้อคนปลดปล่อย
 เป็นอิสระในขณะที่เดินทางจากสุโขทัยไปลำพูน หากเป็นเรื่องในล้านนาแสดงว่าล้านนา
 มีข้าในขณะที่อยู่อยุธยา มีทาส เมื่อพระในสุโขทัยมีข้าได้คนธรรมดา ในสุโขทัยก็น่าจะมี
 ข้าได้ แต่สภาพข้าหรือทาสของไทยมิได้ร้ายกาจเหมือนทาสติดที่ดินของต่างประเทศ
๔. เรื่องเงินตรา มีผู้สันนิษฐานว่าสุโขทัยมีเงินตรามาตั้งแต่สมัยพระเจ้าลิไทย

(พ.ศ. ๑๘๕๐-๑๘๑๑) แต่ตามหลักฐานในจารึกหลักที่ ๕ (พ.ศ. ๑๘๐๔) มีข้อความกล่าวถึงเบี้ย ๑๐ ล้าน ส่วนทองและเงินน่าจะชั่งตามน้ำหนัก เช่น ทองหมื่นหนึ่ง จารึกหลักที่ ๑๐๖ (พ.ศ. ๑๘๒๗) มีข้อความว่าทองถ้วนตำลึงและเงินทั้งก้อน ส่วนเงินที่ใช้เป็นเงินตราเป็นตัวกลางใช้แลกเปลี่ยน ปรากฏในจารึกหลักที่ ๖๓ (พ.ศ. ๑๘๕๐) จากล้านนาอุทิศเงินสิ้น ๒๕ บาท หลัก ๑๐๑ เชียงราย (พ.ศ. ๒๐๔๐) ให้เงินมาสร้าง ๕๐๐ เงิน หลัก ๘๖ สุโขทัย (พ.ศ. ๒๐๔๙) กล่าวถึงเงิน ๔ ตำลึง หลักที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๐๗๙) และหลักที่ ๑๕ (พ.ศ. ๒๐๖๑) กล่าวถึงเงินเป็นชั่ง ตำลึง บาท และสลึง จารึกหลักที่ ๙๑ อโยธยา (พ.ศ. ๒๒๗๙) มีคำว่า เพื่อ

เซอร์ อารเทอร์ เวย์ ผู้ศึกษาเรื่องเงินตราโบราณในพม่าว่าไม่เคยพบเงินตราของประเทศต่างๆ ในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์เลย พบแต่เงินตรารัฐยะไข่มีใช้ในปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑ กัมพูชาใช้เงินตราครั้งแรกเท่าที่เคยพบใน พ.ศ. ๒๑๓๘ จึงนำเชื่อตามจารึกว่าไทยคงจะใช้เงินตราประมาณ พ.ศ. ๒๐๐๐

๕. ร่ายและกาพย์ในศิลาจารึก หลักที่ ๑๐๖ พ.ศ. ๑๘๒๗ มีร่ายโบราณซึ่งมีข้อบังคับไม่เคร่งครัดเหมือนรัตนโกสินทร์ คือไม่จำเป็นต้องให้แต่ละวรรคมี ๕ คำ อาจจะมี ๗ คำ ๑๐ คำ ฯลฯ และสัมผัสระหว่างวรรคคล้ายร่ายยาว

กาพย์ หาได้ยากในล้านนา แต่มีจารึกในล้านนาบรรจุข้อความเป็นกาพย์อยู่หลักหนึ่ง

๖. วรรณกรรมสุโขทัย หลักที่ ๑ พ.ศ. ๑๘๓๖ ใช้ภาษาง่าย ๆ เป็นเอกัตถประโยชน์ เช่น มีไร่ มีนา มีถิ่นถาน แต่หลัก ๓ พระเจ้าลิไทย (พ.ศ. ๑๘๐๐) ทรงใช้ประโยชน์ซับซ้อนตามแบบภาษาบาลี จนนักประวัติศาสตร์ตีความผิดไปตาม ๆ กัน แต่พระองค์ทรงใช้ภาษาง่าย ๆ แบบหลักที่ ๑ ในจารึกหลักที่ ๕, ๗, และ ๘

พระเจ้าลิไทยทรงแต่งไตรภูมิพระร่วงเมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๘ ในขณะที่ทรงครองเมืองศรีสัชนาลัยอยู่โดยอ้างอิงคัมภีร์ต่าง ๆ กว่า ๓๐ คัมภีร์

ส่วนสุภาชิตพระร่วงนั้น ปัจจุบันเชื่อกันว่าร่ายเขียนเคร่งครัดตามสมัยรัตนโกสินทร์ คือมีวรรคละ ๕ คำจึงน่าจะดัดแปลงมาจากของเดิม อย่างน้อยที่สุดสมเด็จพระเจ้าบรมโกศทรงพระราชนิพนธ์ บัณฑิตพระร่วงเป็นโคลง ๔ สุภาพ ซึ่งเป็นที่มา

ของสุภาวชิตพระร่วงฉบับปัจจุบันอย่างแน่นอน เพราะข้อความตรงกันเห็นได้ชัด

เรื่องนางนพมาศ มีข้อความที่แต่งในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น มีคำ **อเมริกา** และมีข้อความที่เชื่อกันว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ จึงควรตัดออกจากวรรณกรรมสุโขทัย

๗. พืชเกษตรที่กล่าวถึงในจารึก มี ข้าว หมาก พลู มะพร้าว มะขาม จันทน์ อ้อย ดอกซ้อน (มะลิ ไทยหลายเผ่าเรียกมะลิว่าดอกซ้อน) ดอกพุด พุทธรักษา อินทนิล มีหมากกลาง ซึ่งตามพจนานุกรมภาษาถิ่น แปลว่า ชนุน มะพร้าว และหมาก กินกับพลูก็มี

๘. การสร้างพระพิมพ์เท่าอายุคิดเป็นวัน จารึกหลักที่ ๔๒ คนอายุ ๗๕ ปี สร้างพระ ๒๗.๕๐๐ องค์เท่าอายุคิดเป็นวัน

๙. การเผาเทียนเล่นไฟ สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อาจเป็นเพียงการจุดเทียนและตะเกียงน้ำมัน จะมีพลูจุดหรือไม่ในเมื่อ มาร์โคโปลอ รายงานไว้ว่าสมัยนั้นจีนมีดินปืนเป็นอาวุธแล้ว อย่างไรก็ดี จารึกหลักที่ ๑๐๖ พ.ศ. ๑๙๒๗ กล่าวว่ พระศรีรัตนธาตุ กระทำปาฏิหารย์เหมือนท่านเล่นพันล (พลู) เทาถูกพันลับ (ลูกพลับ) การจุดเทียนบนพื้นดินทำได้ พวกที่อยู่ใกล้น้ำจะจุดเทียนใส่กระทงลอยน้ำเล่นไม่ได้หรือ

๑๐. การให้ทานช้างเผือกแล้วไถ่คืน ปรากฏในจารึกหลักที่ ๔๙ พ.ศ. ๑๙๖๐ วิธีการนี้ยังใช้มาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ วิธีนี้วัดก็ได้เงิน ผู้ถวายก็ได้บุญมาก

ในหลักเดียวกันนี้ “ให้ชักป่าให้บรรจบเป็นนาอันให้เป็นพันไร่ ไว้กับอาราม ไว้หากับมหาเจดีย์และพระวิหาร”

๑๑. หลักที่ ๔๕ พ.ศ. ๑๙๓๕ พูดถึงภูมิต่าง ๆ อย่างที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง และยังมีหลักอื่น ๆ พูดถึงภูมิต่าง ๆ อีกหลายหลัก

๑๒. เรื่องมหาภารตยุทธ์ มีชื่อบุคคลในมหาภารตยุทธ์และรามเกียรติ์ในจารึกหลักที่ ๔๕ แสดงว่า สุโขทัยรู้จักมหาภารตยุทธ์และรามเกียรติ์เป็นอย่างดี

๑๓. พระพุทธบาทเป็นสัญลักษณ์ของพระเจ้าลิไทย เมื่อพระองค์ทรงตีเมืองได้ จะทรงนำพระพุทธบาทไปประดิษฐานไว้บนยอดเขาทั้งจารึกด้วย แม้สุโขทัยจะ

ล่มจมไป ก็ไม่มีใครกล้าไปทูลจารึกที่ติดอยู่กับพระพุทธรูป จึงมีประวัติศาสตร์สุโขทัย เหลือมาให้เราได้ศึกษาจนทุกวันนี้

๑๔. หลักที่ ๑๐๖ พ.ศ. ๑๙๒๗ พ่อหนมไสยดำ เป็นสามี่แม่นมเทศ บวชในสำนักมหาธรรมราชา สำนักมหาเถรพุทธสาคร และสำนักมหาเถรอนุราชซึ่งมาจากลังกา

๑๕. เรื่องอโยธยา นักประวัติศาสตร์หลายคนเข้าใจว่าอโยธยาในจารึกสุโขทัย หมายถึงอาณาจักรอโยธยา ก่อนตั้งกรุงศรีอยุธยา ความจริงอโยธยาในศิลาจารึกสองหลัก หมายถึงอยุธยาหลัง พ.ศ. ๑๘๙๓ นี้เอง จารึกหลักที่ ๑๑ ด้านที่ ๒ (ไม่ก่อน พ.ศ. ๑๙๐๔) มีคำว่าอโยธยาศรีรามเทพนคร เป็นข้อความที่พระมหาเถรศรีศรีทราชา จารึกเมื่อเดินทางจากลังกาผ่านมาที่อยุธยา และจารึกหลักที่ ๗๘ พ.ศ. ๑๙๕๑ พูดถึงศรีอโยธยา ซึ่งหมายถึงกรุงศรีอยุธยาอย่างแน่นอน

คำอโยธยาที่ใช้เรียกกรุงศรีอยุธยามาจากจนถึงจารึกศรีสองรักที่ด่านซ้าย จังหวัดเลย เมื่อ พ.ศ. ๒๑๐๖ สันนิษฐานว่าหลังจากกรุงแตก พ.ศ. ๒๑๑๒ แล้ว คงเปลี่ยนชื่อจากอโยธยามาเป็นอยุธยา เพราะชื่อเดิมไม่เป็นมงคล เนื่องจากพม่าตีแตกไปแล้ว ชื่ออยุธยาปรากฏในตำราเรียนภาษาไทยที่ให้ล้ามราชสำนักจีนเรียนเมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๐ ต่อจากนั้นสัญญาทงพระราชไมตรีในสมัยพระเจ้าปราสาททองและสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ก็ใช้อโยธยาทั้งสิ้น

ข้อกล่าวหาว่าจารึกหลักที่ ๑ เขียนขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ดร. พิริยะ ไกรฤกษ์ ได้กล่าวหาว่าจารึกหลักที่ ๑ เขียนขึ้นในรัชสมัยรัชกาลที่ ๔ นี้เอง วิธีการพิสูจน์ ใช้วิธีตรวจดูว่าจารึกหลักที่ ๑ มีอะไรเหมือนกับหลักที่ ๒ หลักที่ ๓ ฯลฯ หรือเอกสารเก่า ๆ ก็สรุปว่าตัดไปจากจารึกหรือเอกสารนั้น ๆ ถ้าข้อความตอนใด ดร. พิริยะ ค้นไม่พบที่มา ก็กล่าวหาว่าผู้เขียนจารึกหลักที่ ๑ แต่งขึ้นเองในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น คำว่า “เมืองไทย” เป็นสำนวนใหม่สมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อชี้แจงให้เห็นว่ามีจารึกที่เชียงตุง พ.ศ. ๑๙๙๔ กล่าวว่า ไปเอาศาสนาจากลังกามาเมืองไทย ดร. พิริยะ ได้แก้เสียใหม่อย่างเก่าที่สุดที่ทราบแค่ พ.ศ. ๑๙๙๔ ไม่ได้เก่าไปถึงสมัยสุโขทัย

ดร. พิริยะ บอกว่าไม่มีคำ “สถาบก” ในจารึกสุโขทัยผู้เขียนจารึกหลักที่ ๑ ใช้คำสถาบเอง แต่ข้าพระพุทธเจ้าค้นได้ว่าจารึกเมืองน่าน พ.ศ. ๑๙๗๐ และจารึกสุโขทัยใช้คำสถาบเหมือนกัน ดร. พิริยะก็อาจจะเปลี่ยนมากล่าวหาว่า ผู้เขียนจารึกหลักที่ ๑ ไปคัดมาจากจารึกดังกล่าว

อันที่จริงท่านผู้รู้เคยใช้วิธีพิสูจน์ว่าจารึกปลอมหรือไม่โดยสอบว่าจารึกนั้นขัดกับจารึกอื่นหรือเอกสารอื่นหรือไม่ ดร. พิริยะ อุตสาหะค้นคว้ามาได้ว่าจารึกหลักที่ ๑ ตรงกับจารึกและเอกสารเก่าอื่น ๆ อีกมากมาย จึงน่าจะเชื่อว่าจารึกหลักนี้ใช้ภาษาเก่าจริง และไม่มีเหตุควรสงสัยว่าเป็นจารึกปลอม

ยิ่งกว่านั้น ศาสตราจารย์ ดร. ดิลเลอร์ ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาศาสตร์ได้พิสูจน์แล้วว่า การใช้ ช ไซ และ ข ขวด ในจารึกหลักที่ ๑ ตรงกับภาษาไทยขาว ซึ่งยังออกเสียง ช ไซ และ ข ขวด แยกกันอยู่ คำในจารึกหลักที่ ๑ ที่ตรงกับภาษาไทยขาว ๑๕ คำ ใช้ ช ไซ ข ขวด ตรงกัน ๑๔ คำ มียกเว้นคำ “มะขาม” ซึ่งเป็นคำที่ยืมเข้ามาจากต่างประเทศภายหลัง แสดงว่าจารึกหลักที่ ๑ เขียนขึ้นเมื่อสุโขทัยยังออกเสียงพยัญชนะสองตัวนี้แยกกันอยู่ และจากหลักฐานในจารึก ช ไซ กับ ข ขวด กลายมาเป็นเสียงเดียวกันก่อน พ.ศ. ๑๙๕๐ จารึกหลักที่ ๑ จึงไม่มีทางทำขึ้นหลัง พ.ศ. ๑๙๕๐ อย่างแน่นอน

นี่ถ้าหากยอมให้ใช้วิธีของ ดร. พิริยะ พิสูจน์ว่าจารึกใดปลอมหรือไม่ เราก็อาจพิสูจน์ว่าหลักที่ ๒ ปลอม เพราะหลักที่ ๒ มีส่วนเหมือนกับหลักที่ ๓ หลัก ๔ ฯลฯ และเอกสารเก่า ๆ ส่วนใดเหมือนกันลอกมาจากหลักอื่นหรือเอกสารอื่น ส่วนใดที่ไม่เหมือนหลักอื่นก็กล่าวหาว่าแต่งขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์นี้เอง ตกลงหลักที่ ๒ ปลอมต้องยกทั้งไปหลักอื่นจะถูกตัดทิ้งไปโดยวิธีเดียวกันนี้ที่ละหลักจนหมด แปลว่า จารึกสุโขทัยปลอมหมดทุกหลัก

ส่วนข้อความที่ ดร. พิริยะโต้แย้ง จารึกหลักที่ ๑ ไว้แต่ละตอนนั้น พันเอก หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี สามารถจะชี้แจงได้หมดทุกตอน เช่น ดร. พิริยะเชื่อตามความเห็นที่ “พ่อขุน” แปลว่าขุนที่ตายไปแล้วหรือผีของขุนแล้ว ปุขุน คือพ่อของพ่อขุนมิต้องแปลว่าผีของผีขุนหรือ อนึ่งตำแหน่งขุนนางสมัยอยุธยาในพระตำราบรมราชูทิศ มีหลายตำแหน่ง เช่น พ่อขุนสิรินทรราช พ่อขุนอินทราทิตย์ ท่านใช้

แต่งตั้งขุนนางที่ตายไปแล้วหรืออย่างไร อนึ่งจารึกหลักที่ ๔๑ มีว่า “ส่วนตนพ่อขุน
ขอไปภูล (เกิด) ในดุสิต”

ดร. พิริยะ เห็นว่า ศรีสุชนาลัยไม่ได้อยู่ที่สวรรคโลก แต่อยู่ที่พิษณุโลก และ
สองแควไม่ได้อยู่ที่พิษณุโลก แต่อยู่ที่นครสวรรค์ ช่างสับสนวนวายนะเอยอย่างนั้น

ดร. พิริยะ กล่าวหาว่าจินตามณีฉบับความแปลก ๒ ฉบับ และฉบับพระเจ้า-
บรมโกศ ซึ่งมีข้อความว่าพระยาร่วงประดิษฐ์อักษรไทย ใน พ.ศ. ๑๘๒๖ ตรงกับจารึก
หลักที่ ๑ นั้นเป็นเรื่องเขียนสอดแทรกเข้ามาสมัยรัตนโกสินทร์นี้เอง และได้อ้างคำ
ให้การชาวกรุงเก่าอีกทั้งพงศาวดารเหนือว่าไม่มีข้อความนี้ แสดงว่าเป็นเรื่องแต่งขึ้น
ภายหลังในรัชกาลที่ ๔ หนังสือ ๒ เรื่องที่ ดร. พิริยะ ยกมาหักล้างจารึกหลักที่ ๑ และ
จินตามณีนั้นเป็นหนังสือที่นักประวัติศาสตร์ทั้งหลายเห็นว่าเหลวไหลเกือบร้อยทั้งร้อย
จะนำมาหักล้างศิลาจารึกได้อย่างไร

ข้าพระพุทธเจ้าเคยสอนนิสิตอักษรศาสตร์ว่า ฝรั่งเศสให้คัมภีร์ไบเบิลเป็น
วรรณคดีเรื่องแรกๆ ที่ทุกคนจะต้องศึกษา ข้าพระพุทธเจ้าเสนอให้ศิลาจารึกหลักที่ ๑
เป็นวรรณคดีไทยเรื่องแรกที่นิสิตอักษรศาสตร์ควรจะต้องศึกษาโดยละเอียด มาบัดนี้
มีผู้กล่าวหาว่าจารึกหลักที่ ๑ ปลอมเสียแล้วคงจะต้องแถลงการณ์แก้ข่าวกันต่อไป

พิมพ์ที่โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร. 2153626

นายวันชัย ศรีชนะ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ธันวาคม 2531

3202-86/1,000

